

100 ÉVE SZÜLETETT OSCAR PETERSON

Jelen tanulmány Oscar Peterson, kanadai jazz zongorista és zeneszerző élet-útját mutatja be. A nagyközönség Oscar Petersont minden idők egyik legkiemelkedőbb jazz muzsikusaként tartja számon, aki számos jazz zenész számára szolgál példaképül.

Oscar Peterson 1925. augusztus 15-én született egy bevándorló család negyedik gyermekeként a kanadai Montreal városának Little Burgundy negyedében. Szülei a Karib-térségből vándoroltak be Kanadába; édesapja, Daniel Peterson a brit Virgin szigetéről, míg az édesanyja, Kathleen Olivia John a Saint Kitts szigetéről érkezett az országba. A pár Montrealban ismerkedett meg egymással és alapított közös családot (1918). Oscar Peterson zeneszerető családban nőtt fel, ahol szülei és négy testvére egyaránt játszottak hangszeren. Peterson eredetileg trombitálni tanult, azonban – bátyjához hasonlóan – egy gyerekkori tuberkulózisban szenvedett (TBC), ami miatt 7-8 évesen kénytelen volt a trombitáról zongorára váltani. Első zongoratanára az édesapja, illetve a nővére, Daisy volt, aki később elismert zenepedagógussá vált Montrealban. A jazz világgal legidősebb bátyján, Freden keresztül ismerkedett meg, aki sajnálatos módon 16 évesen tuberkulózisban elhunyt. Másik bátyja, Chuck elismert trombitásként, míg húga, May Peterson zongoratanárként tevékenykedett Montrealban.

Oscar Peterson klasszikus zongoraoktatásban részesült. Tanárai között találhatunk magyar kötődésűt is Paul de Marky (azaz Márky Pál) elismert zongorista és zenepedagógus személyében, aki a Zenekadémián Thomán Istvánnál (Liszt egykori tanítványánál) tanult zongorázni. Marky megismertette Petersont a Liszt Ferenc-féle virtuóz játékmóddal és technikával, amely Oscar Peterson szinte egész pályáját végig kísérte (The Canadian Encyclopedia, 2007). Peterson másik zongoratanára Lou Hooper volt, aki a ragtime és a jazz világába kalauzolta tanítványát, és klasszikus zenei képzettségét jazz improvizációval bővítette.

Első zenei sikerét egy montreali zenei tehetségkutató versenyen nyújtott győzelme hozta meg számára 1940-ben (Canadian Broadcasting Corporation), ezt követően otthagyta a középiskolát. 1944-1947 között a '40-es évek elismert montreali trombitásának, Johnny Holmes zenekarának zongoristája lett. Holmes nemcsak munkaadója, hanem egyfajta mentora lett Petersonnak, többek között zenekari gyakorlatra és színpadi előadásmódra tanította a fiatal zongoristát.

1949-ben felfigyelt rá Norman Granz, a Jazz at the Philharmonic koncertsorozat alapítója, akinek köszönhetően Peterson 1949. szeptember 18-án fellépett a Carnegie Hallban (New York). Ezt követően 1950-ben egy amerikai országos turnét szervezett számára, amely során olyan neves zenészekkel lépett fel, mint Ella Fitzgerald énekesnő, Buddy Rich jazzdobos, Coleman Hawkins tenor szaxofonista, illetve Ray Brown nagybőgős (Peterson, 2002).

Művészi pályája során elsősorban kisebb formációkban szeretett fellépni. A legismertebb formációja az Oscar Peterson Trio volt, amelyben Ray Brown (bőgő) és Herb Ellis (gitár), majd később Ed Thigpen (dob) játszott.

Oscar Peterson zenei stílusát és a zongorán való játékmódját a korábban említett két tanára mellett a legerőteljesebben Art Tatum jazz zongorista inspirálta, akinek billentéstechnikáját és zenei kifejezőeszközeit, mint például formálás, hangszín, frazeálás Peterson önállóan tanulmányozta. Peterson Tatum iránt érzett csodálatát több nyilatkozatában (1974-es BBC interjú, 1980-as televíziós beszélgetés Count Basie-vel), mint ahogyan önéletrajzi könyvében is kifejtette. Peterson Art Tatum iránti rajongását támasztja alá az a bizonyos anekdota, amikor a fiatal zongorista először hallotta Tatumot (amint a *Tiger Rag*-et adja elő), annyira elkeseredett a saját tudásától, hogy hetekig nem nyúlt a zongorához.

Peterson előadásmódját alapvetően swinges játék jellemzi, melyet számos esetben szeretett bluesos hangokkal, illetve boogie woogie elemekkel díszíteni. Ugyanakkor elmondhatjuk, hogy művészi teljesítménye azért is tekinthető kiemelkedőnek, mivel a jazz zongoraiskola valamennyi technikai elemét kifinomult arányban, változatosan építi fel szólóiban és saját szerzeményeiben.

Oscar Peterson pályájának kiemelkedő állomásának tekinthetők az 1956-ban Ella Fitzgerald és Louis Armstrong pályatársaival készített közös felvételei. Ekkor született a híres *Ella and Louis* album, melyet egyetlen nap leforgása alatt (1956. augusztus 16-án) rögzítettek Los Angelesben az Oscar

Peterson Kvartett közreműködésével. A formáció tagjai Oscar Peterson (zongora), Herb Ellis (gitár), Ray Brown (bőgő) és Buddy Rich (dob) voltak ([Discogs.com](https://www.discogs.com), é. n.). A felvételt nem előzte meg próba; a dalokat Armstrong hangterjedelméhez igazították, hogy megkönnyítsék a közös munkát. A projektet a legendás Norman Granz irányította, aki egyben Peterson menedzsere is volt. Granz célja az volt, hogy Armstrongot a megszokott dixieland repertoárjából modernebb, a „Great American Songbook” részét képező standardok felé terelje.

Az *Ella and Louis* című album piaci sikerét jól szemlélteti, hogy 1956 végén a *Billboard Jazz Best Seller* eladási listájának élére került. A produkció átütő erejét és populáris vonzerejét igazolja az is, hogy a korszakban domináns filmzenei kiadványok jelentette erős piaci verseny ellenére a *Billboard Mainstream (Pop)* rangsorában is az előkelő 12. helyezést érte el.

1960-1962 között Torontóban Peterson megalapította a Kortárs Zenei Haladó Iskolát (Advanced School of Contemporary Music – ASCM), amely a zongorista egyik legambiciózusabb, bár rövid életű oktatási projektje volt, ugyanakkor jelentős úrt töltött be a korabeli jazzoktatásban. Az intézményt Peterson akkori együttesének tagjaival, Ray Brown bőgőssel és Ed Thigpen dobossal, valamint Phil Nimmons klarinétossal közösen hozta létre. Az iskola Peterson torontói házának alagsorában indult, majd a belvárosi Park Road 21. szám alá költözött. Az oktatás folyamán professzionális és félprofesszionális zenészek számára kínáltak mentorálást, amely során a világ minden tájáról (Anglia, Brazília, Thaiföld) érkeztek hozzájuk növendékek. (Jennings, 2015)

A diákok 17 hetes (később 4 hetes intenzív) kurzusokon vettek részt, amelyek magukban foglalták a magánórákat, a kötelező elméletet, a zongoratechnikát és a csoportos improvizációs foglalkozásokat. Oscar Peterson mélyen hitt abban, hogy a klasszikus zenei képzés elengedhetetlen a jazzhez. Intézményi keretek között is azt a virtuóz billentéskultúrát kívánta közvetíteni, amelynek gyökerei a liszti hagyományokig nyúltak vissza (Jennings, 2015).

A hallgatók közvetlenül a műfaj legnagyobbjaitól tanulhatták meg a „swing” érzését és a bonyolult ritmikai megoldásokat. Az iskola 1964 körül szüntette be működését. A fő ok az alapítók rendkívül sűrű koncertnaptára volt; a világ körüli turnék mellett nem tudtak elég időt fordítani a folyamatos oktatásra, és az intézménynek nem volt állami támogatása sem (The Canadian Encyclopedia, 2025).

Az iskolában szerzett tapasztalatok alapján írta meg Peterson a *Jazz Exercises and Pieces for the Young Jazz Pianist* című négykötetes oktatósorozatát, amely a mai napig alapmű a kezdő jazz-zongoristák számára. Az iskola egykori helyszínén ma emléktábla áll. 2021-ben pedig a torontói Royal Conservatory of Music egyik iskoláját róla nevezték el (Oscar Peterson School of Music), folytatva szellemi örökségét.

Az intézmény megalapításának idején a zeneszerző 1962-ben komponálta életének egyik legfőbb kompozícióját, a *Hymn to Freedom* című művét. A szerzemény az amerikai polgárjogi mozgalom egyik meghatározó himnuszává vált, egyúttal a művész társadalmi szerepvállalásának legfontosabb dokumentumaként vonult be a zenetörténetbe (www.oscarnpeterson.com).

Oscar Peterson 1964 utáni pályafutása a virtuozitás kiteljesedéséről, a műfaji határok átlépéséről és a fizikai nehézségek feletti diadalról szólt. Az 1960-as évek végén rögzített *Exclusively for My Friends* című szólózsongora-sorozata technikai fordulópontot jelentett, amely a jazz-zongorázást a klasszikus koncertzene precizitásával ruházta fel. Az 1970-es években Peterson újabb aranykort élt át Joe Pass gitárossal és Niels-Henning Ørsted Pedersen nagybőgőssel alkotott formációjában, miközben a Pablo Records kiadónál a korszak legmeghatározóbb hangszeres szólistáival készített stílusformáló duettfelvételeket, mint például Dizzy Gillespie, Ella Fitzgerald, Count Basie, Clark Terry (Peterson, 2002).

Oscar Peterson társadalmi és akadémiai elismertsége az 1980-as évekre érte el csúcspontját. 1984-ben a Kanadai Rend legmagasabb fokozatával tüntették ki, 1991 és 1994 között pedig a torontói York Egyetem kancellárjaként vállalt közéleti szerepet, szimbolizálva a jazz akadémiai rangra emelését. Ebben az időszakban kapta meg az első alkalommal adományozott Glenn Gould-díjat (1993) is, amely a klasszikus és a kortárs zenei világ közötti hídépítő szerepét ismerte el.

Életútjának legdrámaibb fordulata 1993-ban következett be, amikor egy felépése során elszenvedett agyvérzés következtében bal oldala és bal keze tartósan károsodott. Peterson azonban rendkívüli akarateréről tett bizonyosságot: két évnyi intenzív rehabilitáció után visszatért a hangversenytermekbe. Noha bal kezének mozgása korlátozott maradt, virtuóz jobbkezes játéktílusával és módosított zenei architektúrákkal képes volt megőrizni előadóművészetének szuggesztivitását. Utolsó évtizedét a globális elismerések sora övezte: 1997-ben átvette a Grammy-életműdíjat, 2000-ben pedig az UNESCO Nemzetközi

Zenei Díjával tüntették ki. 2007-ben bekövetkezett haláláig a jazz-zongorázás egyik legfontosabb élő klasszikusaként tekintettek rá.

Oscar Peterson életműve a jazz történetének egyik legmeghatározóbb tartóoszlopa, amelynek jelentősége messze túlmutat a technikai virtuozitáson. Pályafutása során sikerült hidat képeznie a klasszikus zongoraiskola fegyelmezett tradíciói és a jazz improvizatív szabadsága között. A liszti hagyományokból táplálkozó, transzcendens technikája nem öncélú mutatvány volt, hanem az a szilárd alap, amely lehetővé tette számára, hogy a műfaj legszélesebb spektrumát – a swingtől a blues-on át a modern balladákig – egyedülálló hitelességgel szólaltassa meg.

Születésének 2025-ös centenáriuma alkalmából visszatekintve kijelenthető, hogy Peterson nem csupán a „billentyűk maharadzsája” volt (ahogyan Duke Ellington nevezte), hanem a jazz nagykövete is, aki előadóművészként, zeneszerzőként és tanárként is a legmagasabb minőséget képviselte (The Canadian Encyclopedia, 2025). Szellemi öröksége 2025-ben, születésének centenáriumi évében is meghatározó marad, amit világszerte koncertekkel és az emlékére alapított iskolákkal ünnepelnek. Emlékezete és hatása a kortárs zongoraművészetben kitörölhetetlen, életműve pedig a kanadai és az egyetemes kultúrtörténet szerves részévé vált.

Irodalom

Jennings, Nicholas (2015): Oscar Peterson's pioneering Toronto jazz school. <https://www.nicholasjennings.com/oscar-peterson-s-jazz-school> Letöltés ideje: 2025. december 28.

Peterson, Oscar (2002): A Jazz Odyssey: The Life of Oscar Peterson. London: Continuum. ISBN 0-8264-5807-6

Peterson, Oscar: www.oscarnpeterson.com Utolsó megtekintés ideje: 2025. december 30.
Jazzma.hu honlapja <https://www.jazzma.hu/regi-musoraim/vilagsztarok-magyarorszagon/2011/05/28/vilagsztarok-magyarorszagon-liszt-tanitvany-latogata-sa-magyarorszagon-oscar-peterson-else-budapesti-koncertje-az-erke-szinhaban-1970-december-15-en> Letöltés ideje: 2025. december 18.

The Canadian Encyclopedia (2007): Paul de Marky <https://thecanadianencyclopedia.ca/en/article/paul-de-marky-emc> Letöltés ideje: 2025. december 18.

The Canadian Encyclopedia (2025): Oscar Peterson <https://thecanadianencyclopedia.ca/en/article/oscar-peterson> Letöltés ideje: 2025. december 28.